

موسسه تحقیقات حجامت ایران

حجامت از دیدگاه حکما

شیخ الرئیس ابوعلی سینا

تحقیق :

دکتر حسین خیراندیش

جمع بندی تحقیقات حجامت از نظر حکیمان بزرگ تاریخ طب را در زمانی شروع می کنیم که ده سال از شروع این پژوهش گذشته است و آنچه در این فرصت مورد مطالعه قرار گرفته به تجربه نیز رسیده است و بحمدالله یک ساختمان ذهنی کاملی از نقش حجامت در درمان بدن انسان در ذهن محققان این سنت ارزشمند شکل گرفته است، ساختمانی که احداث آن در قالب یک روش درمانی قطعاً خواهد توانست تحولی عظیم در بهداشت و درمان بشر ایجاد نماید.

امروز نه تنها به آنچه که تصور می کردیم رسیده ایم بلکه به درک واقعیت هایی در مورد حجامت نائل آمده ایم که حتی تصور آن در ذهن ما نمی گنجید و هر روز دریچه جدیدی از ابعاد ویژگی های آن برای ما گشوده می شد و وسعت و عمق ارزش این روش درمانی و بهداشتی مذهبی بر ملا می گشت.

آنچه را که در این کتاب گرد آورده ایم تألیف نظرات حکمای بزرگ طب جهان است و بدین دلیل به جمع آوری آن اهتمام ورزیده ایم که به سرمایه هنگفت تجربیات بشر در طول تاریخ بی توجهی نکرده باشیم و از میان نظرات آنان به یک روش اجرایی کاربردی دست پیدا کنیم، آنگاه جهت گیری تحقیقات علمی را پس از کشف منطق درمانی حجامت به سوی هدایت کنیم که سوی دارای پشتوانه تجربی هزاران ساله باشد لذا دقت فراوان در جمع بندی نظرات حکما و رعایت امانت در نقل آن جزء اصول کار ما در جریان این تحقیق بوده است.

در کتاب اول که به نام (حجامت از دیدگاه اسلام) منتشر شده، سعی کردیم فقط به جمع بندی نظرات رسول گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله و السلام) بسنده کنیم و با تألیف عین نظرات فقهی علمای اسلام پیرامون حجامت جایگاه فقهی آن را نیز متعین ساختیم.

در کتاب اول مقتضای اینکه جمع بندی احادیث و روایات است بیشتر به کلیات موضوع پرداخته شده و مجموعه قوانین و ضوابط حاکم را مطرح می سازد، لکن در این کتاب بیشتر وارد جزئیات مطلب گردیده و کاربرد حجامت در درمان بیماران را به شکلی تقریباً تخصصی بیان می کند.

از این جهت برای کسانی که مایلند اطلاعات کاربردی پیرامون حجامت پیدا کنند یا طرح های تحقیقاتی علمی در مورد حجامت اجرا نمایند، مطالعه این کتاب ضروری است.

اما اگر بخواهیم تفاوتی بین کتاب اول و کتاب دوم قائل شویم باید بگوییم مطالبی که از جمع بندی احادیث استنتاج گردیده است از میان تجربیات کاربردی این تألیفات به وضوح قابل استخراج نبود و قوانین کلی حاکم بر حجامت با الفاظ کوتاه و جامع و کامل در قالب احادیث به گونه ای بیان شده است که در نسخه های تجویز شده حکما نمی توان یافت. علاوه بر آن روش برخورد ائمه (علیهم السلام) با حجامت و آداب و تمهیداتی که برای آن قائل شده اند حجامت را از قالب یک روش درمانی فراتر برده و به یک سنت الهی دارای ابعاد درمانی جسمی و روحی تبدیل کرده است و آن را با یک سلسله آداب معنوی در آمیخته است.

علی ایحال کتاب اول و دوم مکمل همدیگرند با این قید که کتاب اول اولویت رتبی و مطلبی دارد و به دلیل شأن و مقام ائمه طاهریں (علیهم السلام) نسبت به سایرین، نکات مطروحه در آن علاوه بر ظرافت های کاربردی طبی از جهت گیری ویژه معنوی نیز برخوردار است.

مطالب پیرامون حجامت و موضوعات کاربردی آن را در متن کتاب و به یاری خداوند در کتاب سوم که مجموعه گزارشات علمی است خواهید خواند، ولی نکته ای که به نظر آمد ذکر آن در این مقاله به بهانه مقدمه نوشته می شود خالی از لطف نیست، انگیزه این پژوهش است.

گرچه ذکر مطلب مورد نظر ربطی به موضوع ندارد ولی از جهات جامعه شناسان توجه به انگیزه حرکت ها و عامل مؤثر در تلاش هایی این چنین ممکن است برای برخی از خوانندگان قابل توجه باشد. به هر حال جرقة اولیه هر حرکتی در کیفیت آن نقش دارد و میزان دوام و قوام آن قوه محرکه را تعیین می نماید.

برای ما و شما که در جامعه اسلامی زندگی می کنیم و حال و هوای انقلاب را نیز چشیده ایم شاید نقل این داستان که یک واقعیت است گویا باشد و از لابه لای آن انگیزه و عامل مؤثر در این حرکت پژوهشی را کشف کنید.

بهار سال ۱۳۶۵ بود که اولین جلسات هیئت امناء سازمان اسلامی بین المللی دفاع از حقوق کودکان که یک مؤسسه خیریه است تشکیل می شده برای بنده که اعضای هیئت مؤسس آن سازمان بودم فرصت های حساسی می گذشت، این موضوع که چگونه ما خواهیم توانست این نیت بزرگ را به عمل برسانیم ذهن مرا به خود مشغول ساخته بود و طرح های گوناگون و فکرهای مختلفی به خاطر خطور می کرد ولی هیچ کدام راهی عملی و طرحی فراگیر و همه جانبه نبود و این امر موجب تشقت خاطر در من شده بود تا این که فرصتی دست داد و به زیارت حضرت علی بن موسی الرضا(علیه السلام) مشرف شدم. در شب اول زیارت در خواستم را با زبانهالی ساده با حضرت در میان گذاشتم و از حضرت ایشان خواستم که راه خدمت در این طرح بزرگ بین المللی را به ما بنمایاند و به طور مشخص علم و توان لازم را عطا فرماید. در همان شب وقتی که در محل اقامت به خواب رفتم در عالم رؤیا صحنه ای حادث شد که به تعبیر کنایه از بیان حضرت شنیدم که تو کار را شروع کن در اثنای کار هم علم را به دست می آوری و هم توانا می شوی. صبح که از خواب برخاستم، به همسرم گفتم من پاسخ سؤالم را گرفتم و با خشنودی از این پیام ولایی به تلاش خود در سازمان ادامه می دادم، تا اینکه در سازمان کمیسیونی برای بررسی مسائل بهداشت و درمان کودکان تشکیل دادیم. این کمیسیون که مرکب از پزشکان علاقه مند به تلاش های نیکوکارانه بود، جلسات خود را بر قرار می کرد و به بحث های گوناگون می پرداخت تا اینکه پس از چند ماه بحث و بررسی پیشنهادات خود را بدین ترتیب به سازمان ارائه داد :

سازمان برای تحقق اهداف خود در جهت کمک به کودکان باید این کارها را به انجام برساند :

الف- دانشکده پزشکی با گرایش کودکان تأسیس نماید.

ب- بیمارستان های اختصاصی برای درمان کودکان بنا کند.

ج- کارخانجات داروسازی بدین منظور ایجاد نماید.

اینجانب به عنوان مسئول اجرایی سازمان پس از بررسی پیشنهادات کمیسیون را تعطیل کردم و این کار من با اعتراض شدید آقای دکتر محمدرضا واعظ مهدوی مواجه شد، چون ایشان مدیر گروه بهداشت و تغذیه آن سازمان بودند. عرض کردم پیشنهادات کمیسیون عملی و سازنده نیست و اگر بخواهیم فقط برای کشور ایران به اجرا در آوریم به صد سال عمر و میلیاردها دلار اعتبار نیاز

داریم تا سطح بهداشت و درمان کودکان را به حد قابل قبولی برسانیم حال آنکه اهداف سازمان جهانی است و باید وسیع تر بیانیشیم.

ایشان گفتند تو چه راهی پیشنهاد می کنی؟ گفتم نمی دانم فقط مطمئن هستم که این پیشنهادات راه ما نیست، فکر می کنم راه کوتاه تری نیز برای تحقق اهداف سازمان وجود داشته باشد و ما باید برای یافتن آن به منابع اسلامی مراجعه کنیم.

در همین روزها بود که یک روز متوجه شدم یکی از همکاران ما که چند روزی از سوی یکی از نهادها به سازمان ما مور به خدمت شده بود، تمام همکاران را با وسایلی ابتدایی حجامت کرده بود، به ایشان گفتم این چه کاری است که کرده اید در پاسخ گفت مگر این حدیث را نخوانده ای که رسول اکرم(ص) می فرماید: الحجامة دواء لكل داء. گفتم این حدیث از کیست؟ گفت از رسول اکرم(ص) با شنیدن این کلمه یکباره جرقه ای از امید در قلبم تابید و دریچه ای از حرکت مطالعاتی به سوی ذهنم باز شد و با ایشان به بحث و گفتگو پرداختم و ایشان سعی می کرد تا با نقل از تجربیات درمانی خود در اثنای کار مرا قانع سازد و من اظهار داشتم من باید شخصاً نتیجه درمانی را ببینم و بدین منظور تصمیم گرفتیم در همان هفته برای درمان مادرم که بیش از شش ماه بیمارستان های بزرگ تهران را دور زده بود و مورد معاینه بزرگان طب آن روز واقع شده بود، ولی هم چنان بیمار و درمان نشده به شهرستان بازگشته بود، برویم تا نتیجه درمانی حجامت را آزمایش کنیم. در شهرستان که محل زادگان من بود توانستیم در طول مدت یک روز یکصد و ده نفر را به حجامت ترغیب کنیم و با همان وسایل ابتدایی به وسیله دوست ما جناب آقای چهارمحالی(مشهور به حاج قاسم پرواز) حجامت شدند. اسامی افراد با ذکر شکایت های بیماری آنان ثبت شد. مادر و یکی از خواهرانم نیز جزء آن افراد بودند. پس از بررسی اولیه دریافتیم که اولاً مادر و خواهرم که از بیماران سخت و درمان نشده سیستم درمانی موجود بودند، بهبود یافتند و بقیه افراد نیز هرکدام به نوعی از حجامت بهره گرفته بودن، مثلاً خاله ام می گفت من قبل از حجامت نمی توانستم نخ به سوزن کنم حالا می توانم، و نمی توانستم پیاده تا محله بالا بروم، می بایست چند بار وسط را توقف می کردم، پس از آرامش و رفع تنگ نفس حرکت می کردم ولی

پس از انجام حجامت در حالی که بچه ای در بغل داشتم یک نفس تا محله بالا راه رفته ام و هیچ گونه تنگ نفس احساس نکرده ام. این تجربه عملی ایمان ما را نسبت به حدیث نبوی بیشتر کرد و ما را برانگیخت تا به ساماندهی آن پردازیم و بدین منظور خدمت یکی از علمای قم مشرف شدیم تا مشورتی عالمانه بگیریم. حضرت آیت ا...حسن زاده آملی در این استشاره فرمودند، اگر در مدینه فاضله ده کار باید انجام شود یکی از آنها این کار است. بروید این کار را انجام دهید و با مزاج اضافه کردند ما که مهر نبوت بر کتف نداریم اقلأً مهر حجامت بر کتف داشته باشیم و با معرفی منابع مطالعاتی ما را به ادامه کار ترغیب نمودند. وقتی که به تهران بازگشتیم به آقای پرواز گفتم باید تمام همت خود را روی حجامت متمرکز کنید و هیچ کار دیگر انجام ندهید. ایشان سعی کرد با ذکر موانع اجرایی و بی زمینه بودن

موضوع در بخش سیستم پزشکی مرا به مشکلات کار آشنا کند و من گفتم کار بزرگی است. بنابراین این باید مشکلات بزرگی هم داشته باشد. به قیمت تحقق این خدمت بزرگ تحمل می کنیم و طبق عادت گذشته که هر تصمیم مهمی را باید با استخاره به قرآن کریم قطعی سازیم؛ تصمیم پیگیری حجامت تا بازسازی و احیاء برای کاربری در بخش بهداشت و درمان را از خداوند تبارک و تعالی درخواست نمودم و این آیه از قرآن کریم روشنگر راهم گردید.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ * فَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَأَنْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ * وَ أَرْزَلْنَا ثَمَّ الْآخِرِينَ * وَ أَنْجَيْنَا مُوسَى وَ مَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ * ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخِرِينَ * (آیات ۶۴ تا ۶۷ سوره مبارکه شعرا) (پس به موسی وحی کردیم که با عصایت به رودخانه بزن، پس رود شکاف خورد در حالی که هر پاره ای از آن مانند کوهی بسیار بزرگ بود و دیگران را آنجا جمع کردیم و موسی و تمامی کسانی که با او بودند را نجات دادیم و دیگران را غرق کردیم.)

برداشت من از این آیه شریفه این بود که مبارزه ای سنگین در پیش است ولی باید با جسارت به پیش رفت که در این صورت تمامی همراهان موفق گردیده و تمامی مخالفان شکست خواهند خورد.

و این بود اساس تصمیم ما و بنای اعتقادی و انگیزه حرکت و تلاش ما.

و امروز که یادداشت های حکما را جمع بندی می کنم، زمستان ۱۳۷۷ است و دوازده سال از آن تاریخ می گذرد و در این مدت در حین تحمل مشکلات پیگیری این امر مقدس بیش از پنجاه هزار نفر حجامت شده اند و عملاً تا ثیرات درمانی حجامت بر روی بیماری های گوناگون بررسی گردیده است و جمع بزرگی از پزشکان متعهد کشور برای انجام این روش درمان در طب ها و پژوهش علمی پیرامون آن در مؤسسه تحقیقات حجامت ایران گرد آمده اند.

و در پاسخ کسانی که می گویند حجامت چه مشکلاتی از کودکان حل خواهد کرد، می گوئیم به پشتوانه مطالعات و مشاهدات و تجربیات کاربردی، انجام حجامت می تواند سلامتی فراگیر در جامعه ایجاد نماید و با تأ ثیری که بر سلامت ژن و اسپرم می گذارد موجبات رفع مشکلات اساسی در باروری و ژنتیکی گردد.

و با حجامت مادران زمینه مساعدتری برای پرورش جنین در رحم فراهم می گردد و با حجامت کودکان ایمنی آنان در مقابل بیماری ها افزایش می یابد و سلامت و نشاط کودکان تضمین گردد. و موجب افزایش هوش و حافظه و رشد عقلی و جسمی گردد. و از این طریق زمینه اصلاح نسل فراهم گردد.

و با درمان بیماری های مادران، بستر سالم، پرمهر و عطوفت و مساعدی برای پرورش کودکان ایجاد گردد و با بی نیازی به داروها یا سایر روش های درمانی با عوارض جانبی شخصیت جسمی و روحی مادران کاملاً مصون و عاری از هر گونه آلودگی دارویی و شیمیایی گردد و با درمان بیماری های پدران، آرامش، صحت، قدرت و مکنّت را برای خانواده ها به ارمغان آورد و از سرگردانی در روش های گوناگون درمانی جاری برهاند. از این جهت حجامت بهترین پیام، بهترین آهنگ و بهترین هدیه است. برای کودکان، طفلان معصومی که همه با سرشت اسلامی به دنیا می آیند. شایسته است که با روش درمانی الهی در بدو تولد آشنا گردند.

و این کتاب هدیه ای است صمیمانه به تمامی کودکان جهان، تبلور تجربه چند هزار سال حکمای دلسوز جهان برای کودکان دو هزار-و با اعتماد به اینکه یک روز رفتار درمانی و پیشگیرانه سلامت بخش است، از حقوق اولیه کودکان به شمار می آید و پیشنهاد می شود، سازمان اسلامی بین

المملی دفاع از حقوق کودکان (کافل) اجرای آن را به عنوان یکی از حقوق مسلم کودکان جهان از دولت ها بخواهد.

مؤسسه تحقیقات حکمت ایران

طبع حجامت (مزاج) بدون خون گیری

بادکش - گرمی بخش است (حجامت گرفتن بدون نیشتر زدن و شکاف دادن پوست) (۱)

مزاج حجامت

حجامتی که با نیشتر زدن همراه است به بدن سردی می دهد، زیرا بدن به تخلیه خون گرفتاری می شود. (۱)

چیرگی یکی از اخلاط

نشانه بند آمدگی (سرد) در رگ ها

اکثر کسانی که در رگ هایشان بند آمدگی وجود دارد دارای رنگ زرد هستند زیرا در این اشخاص خون از مجاری خود به سطح بدن نمی رسد. (۲)

نشان امتلاء خونی

رنگ ادرار گاهی در بیماری های شدید خونی به رنگ خون در می آید، در حالی که هیچ نوع باز شدن در رگ ها روی نداده است. این نوع ادرار دلیل بر امتلاء خونی در حد افراط است. اگر این ادرار آرام آرام از مجرا بیرون بریزد بوی عفونت از آن خارج می گردد و زنگ خطری است و بیم آن می رود که ریزش خون مخافق (خناق گاه ها) برسد. (۳)

بیماری های کودکان

در معالجه بیماری کودکان قبل از هر چیز باید از تندرستی زن شیرده اطمینان حاصل کرد، مثلاً اگر دایه به امتلاء خون گرفتار باشد، چاره آن فصد (رگ زنی) و حجامت است.

نیازمندی به فصد (پیشگیری بیماری)

کسی که زیاد گوشت می خورد و در آسایش می زید باید خود را به رگ زدن عادت دهد. (۴)

اگر گونه و چشم در بسیاری از اوقات به رنگ سرخ در آمدند و اشک سرازیر شد و روشنایی آزار دهنده بود و سردرد به همراه داشت، باید به رگ زدن و پاک کردن مزاج و نظیر آن توسل جست تا از سرسام در امان بود.(۵)

✓ اگر اندوه و ترس بی علت بر کسی چیره شد چاره آن تخلیه خلط سوخته است و گرنه بیم مالیخولیا می رود.(۵)

✓ اگر تن سنگین و کند حرکت شد، و مویرگ ها تراوش داشتند (عروق ریزش مایع کردند) باید فصد کرد تا رگ از هم نپاشد و سگته و مرگ ناخودآگاه نرسد.(۱)

✓ اگر بوی بد مدفوع بسیار شدید بود، باید رگ ها را از تعفن رهانید و گرنه تب ها در راهند و در این راه نشانه های بول بیشتر راهنمائی می کنند.(۶)

✓ مسافر نباید در موقع سفر امتلاء خون و نظیر آن داشته باشد، بهتر است قبل از سفر بدن را از آلائش پاک کند.(۷)

۱-قانون جلد ۱ . صفحه ۲۴۲.

۲ - قانون جلد ۱ . صفحه ۲۸۲.

۳- قانون جلد ۱ . صفحه ۳۱۷.

۴-قانون جلد ۱ . صفحه ۳۸۴.

۵-قانون جلد ۱ . صفحه ۴۲۵.

۶-قانون جلد ۱ . صفحه ۴۲۶.

۷-قانون جلد ۱ . صفحه ۴۲۷.

موقعیت نامناسب برای فصد

اگر خام‌ها (خلط‌های خام) زیاد باشند بیمار باید بیاساید و ترک ورزش کند، زیرا هضم در آسودن بیشتر است. بیمار نباید رگ بزند، زیرا رگ زدن غالباً خون صاف را بیرون می‌راند و خلط‌های خام را باقی می‌گذارد.^(۱)

در بیماری خستگی قرحه ای

مبادا وقتی دیدی نیروی بیمار رو به کاهش می‌رود رگ بزنی و یا اسهال ایجاد کنی؟^(۲)

در مورد پیران

بیرون راندن مواد دفعی از پیران و پیران حتی المقدور نباید به وسیله رگ زدن انجام گیرد. برای آنان اسهال به اعتدال از هر روشی بهتر است.^(۳)

پائیز

برای برخی اشخاص مناسب است که در پائیز به فکر چاره خلط‌ها نباشند و آنها را برنیاگزینند. اگر خلط‌ها در آرامش باشند برای حال آنها مناسب تر است.^(۴)

زمستان

به عقیده بقراط، اسهال در زمستان خوب است و رگ زدن بد..... زیرا خلط‌ها در آن..... بهتر است که به بقراط گوش فرا داریم.^(۳)

اگر لاغر اندام ناتوانی را که در خونس زرداب زیاد وجود دارد معالجه می‌کنی نباید بگذاری تخلیه کند، چیزی به او بخوران که در او خون پسنیدیده مایل به سردی و رطوبت ایجاد کند تا شاید مزاج خلطش خوب شود یا اینکه از این غذا نیرو گیرد و تخلیه را تحمل کند.^(۵)

فصد برای دفع اخلاط خون

خستگی قرحه ای: اگر سنجش غالب خون باشد یا خلط با خون همراه باشد علاج آن فصد یعنی خون‌گیری از طریق رگ زدن است.^(۵)

خستگی های تمددی (کشیدگی)

عامل خستگی تمددی امتلاء بدون تباهی خلط است و چاره آن رگ زدن در اشخاص واجد سوء مزاج و لینت دادن مزاج و ایجاد نرمش و تقطیع (قطعه قطعه کردن ماده ورمی) است معالجات لازم بعدی که انجام می گیرد.

خستگی ورمی

اگر بیمار احساس خستگی ورمی کرد باید رگی را فصد کرد که اندام فراگیرنده اش بیشتر باشد یا قبل از هر اندام دیگری به خستگی مبتلا شده است. اگر همه اندام ها در خستگی سهیم بودند و پیشتازی و واماندگی بین آنها در کار نبود باید رگ چهار اندام را زد. ممکن است نیاز داشته باشی که در روز دوم یا روز سوم رگ موردنی را بزنی، در این صورت مهلت نده و همین که درد خستگی ورمی پیدا شد بدون تأخیر فصد کن و کار امروز را به فردا نیانداز که مبادا درد بیشتر جاگیر شود. آنگاه روز دوم و سوم هم در وقت شبانگاه رگ بزنی.

✓ در حالتی که خلط ها بلغمی باشند باز باید رگ زدن را در درجه اول منظور داشت، بقراط صحیح فرموده است، لیکن اگر خلط ها چسبنده و سرد باشند ممکن است بر اثر رگ زدن غلیظ تر و چسبنده تر گردند. در چنین حالتی قبلاً باید اسهال ایجاد کرد.^(۳)

۱- قانون جلد ۱. صفحه ۴۰۶.

۲- قانون جلد ۱. صفحه ۴۰۹.

۳- قانون جلد ۱. صفحه ۴۱۵.

۴- قانون جلد ۱. صفحه ۴۲۳.

۵- قانون جلد ۱. صفحه ۴۴۵.

۶- قانون جلد ۱. صفحه ۴۵۱.

معالجه گرم مزاجان

دارندگان مزاج گرم و تر.....کوشش کنند که تمام مواد زائد را کاهش دهند وقتی به موسم بهار رسیدند رگ زدن و تخلیه را برای احتیاط فراموش نکنند.^(۱)

بهار

در اوایل فصل بهار، آدمی که به مقتضای عوامل و ویژگی های این فصل به رنگ زدن و تصفیه مزاج و به ویژه قی کردن نیازمند است.^(۲)

پائیز

وقتی شب و روز برابر می شوند باید به بیرون راندن مواد زائد تن پرداخت تا در زمستان گرد هم نیایند.

معالجه سرمازده

اگر رنگ اندام سرمازده تغییر یافت باید آن را بیشتر زد تا خون از آن سیلان کند و باید اندام در آب گرم باشد تا مقداری از خون جای بیشتر را منعقد نکند و بر اثر بند آمدن خون حبس نشود. خون باید سیلان یابد تا موقعی که خود به خود بند آید.

۲-قانون جلد ۱. صفحه ۴۲۲.

۱-قانون جلد ۱. صفحه ۴۱۹.

بادکش (حجامت بدون خونگیری)

برای بند آمدن خون حیض

دوم اینکه مشارکت را باید در نظر گرفت، چنان که برای بند آمدن حیض بادکش ها را بر پستان می نهند تا از اندام شریک بر کشد.

نسخه انگلیسی: مشارکت اندام ها باید مورد توجه قرار گیرد مثلاً خونریزی قاعدگی را می توان با بادکش کردن پستان ها متوقف نمود زیرا این خون تمایل دارد که به سوی اندام شریک حرکت کند.^(۳)

علاج اسهال مفرط

حجامت با آتش (بادکش) در زیر دنده ها و بین دو شانه قرار دهد. بادکش اندام ها را فشار می دهد و کار را تسهیل می کند و گرمی آن سختی اندام ها را نرم می نماید.^(۳)

پیشگیری عوارض در قی کننده ها

اگر بر اثر قی، کشیدگی و درد در اندام های پائینی پیدا شود، چاره آن مالش دادن با آب گرم و روغن های نرم کننده و حجامت های آتشی (بادکش) است.^(۴)

✓ بند آمدن تخلیه به وسیله کشش و بدون تخلیه مانند گذاشتن حجامت بر پستان به منظور جلوگیری خونریزی زهدان.^(۵)

بیماری زهدان

در بیماری های زهدان رگ صافن و بیماری زهدان را بیشتر می زنند.^(۶)

لوزتین

و در معالجه ورم های لوزتین رگ زیر زبان را بیشتر می زنند.^(۶)

پیدایش ورم در احشاء

ممکن است فقط انتقال ماده، بدون اینکه تخلیه شود، کافی باشد زیرا به محض انتقال از اندام دردمند دور می شود و این انتقال فایده خود را می بخشد. اگر ماده انتقال یافت ولی تخلیه نشد سعی کن بر اندام های مقابل فشار وارد کنی یا به وسیله حجامت و دواهای پوست کن و شق کننده و به طور کلی به وسیله چیزهایی که تا اندازه ای آزار می رسانند آن را بیرون برانی.^(۷)

ورم ها

ورمی که در بخش های درونی بدن باشد باید به وسیله رگ زدن و اسهال (تصفیه مزاج) کاستی یابد.^(۸)

روش تخلیه خلط های زیاد

کسی که دارای نیروی زیاد است و در اندرونش خلط های زیاد وجود دارد، او را اندک اندک به تخلیه وادار کن. اما اگر ماده دفعی به زحمت بیرون آید و در باقی ماندن مصر باشد، چنانچه با خون آمیخته باشد مانند حالت عرق النساء، درد مزمن مفاصل، سرطان، گرمی مزمن، دمل های مزمن، باید تخلیه به صورت تدریجی و کم کم انجام گیرد.^(۹)

برخی خلط ها مانند زرداب، غالباً زود تخلیه می شوند و برخی مانند سودا در تخلیه لجاجت می ورزد و عده ای نیز مانند بلغم گاهی زود و گاهی دیر تخلیه می گردد.^(۱۰)

-
۱-قانون جلد ۱. صفحه ۴۳۲	۲-قانون جلد ۱. صفحه ۴۳۹	۳-قانون جلد ۱. صفحه ۴۶۰
۴-قانون جلد ۱. صفحه ۴۶۸	۵-قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۸	۶-قانون جلد ۱. صفحه ۴۴۰
۷-قانون جلد ۱. صفحه ۴۴۹	۸-قانون جلد ۱. صفحه ۵۰۲	۹-قانون جلد ۱. صفحه ۴۵۰
۱۰-قانون جلد ۱. صفحه ۴۵۳		

مقایسه انواع روش های تخلیه و جایگاه آن

قی کشنده است و برکنده شدن بر عکس آن است، لیکن حالت رگ زنی به اقتضای محل نیشتر زدن فرق می کند.^(۱)

کسانی که در دستورات بهداشتی دقت کافی به عمل می آورند اگر گاهی با امتلاء روبرو می شوند امتلاء آنها غالباً امتلاء بهترین خلط ها یعنی همان خون است. چنین امتلائی نیازی به اسهال ندارد و به وسیله رگ زدن تصفیه می شود.^(۱)

به طور کلی اگر مقدار خلط ها متناسب و برابر باشند رگ زدن از همه روش دیگر ارجح است. هر گاه خلطی بعدها چیرگی پیدا کند و بخش اعظم خلط ها از آن نوع باشد باید بعد از رگ زدن، تخلیه انجام گیرد. اگر خلط ها با هم برابر نباشند، ابتدا رگ می زنند تا خلط های زیادی بیرون بریزند و مقدار آنها برابر شود، آنگاه اقدام به رگ زدن می نمایند. اگر برای کسی رگ زدن الزامی باشد و شخص مزبور قبل از فصد، دارو تناول کرده باشد، رگ زدن وی چند روزی به تأخیر افتد. کسی که به تازگی رگ زده است و به تخلیه نیاز دارد بهتر آن است که عمل تخلیه را به وسیله دارو تلافی نماید.

کسی که تب و اضطراب دارد و به رگ زدن نیازمند است باید حتماً قبل از رگ زدن به تناول دارو پناه برد، چنانچه درد به وسیله داروهای مسکن آرامش نیافت باید آگاه بود که قبل از تناول دارو می بایست فصد انجام گیرد.^(۲)

گاهی بیماری اسهال آور است و تب به دنبال دارد، در این حالت شاید رگ زدن بیمار را نجات دهد.^(۳)

۳-قانون جلد ۱، صفحه ۴۵۹.

۲- قانون جلد ۱، صفحه ۴۵۱.

۱-قانون جلد ۱، صفحه ۴۵۰.

ادامه موقعیت نامناسب برای فصد

کسانی که خوش خوراک و خوب گوارش اند کمتر از هر کس دیگر به تخلیه نیاز پیدا می کنند. اهالی سرزمین های گرم کمتر نیازمند تخلیه هستند.^(۱)

هر امتلاء مفرط نیازمند تصفیه از طریق بیشتر زدن نیست بلکه این امر بستگی به خطیر بودن علت و کیفیت و کمیت حالت امتلاء دارد. بسیار اتفاق می افتد که مراعات دقیق بهداشت انسان را از رگ زدن عادت در وقت های تعیین شده بی نیاز می سازد. گاهی اتفاق می افتد که شخص به تخلیه نیاز دارد ولی بازدارنده ای دست اندر کار است و تخلیه میسر نیست. در چنین حالتی چاره ای جز روزه گرفتن و خواب وجود ندارد.^(۲)

ادامه - انواع روش های تخلیه

در مورد اسهال دادن

...اگر از اماله نتیجه ای حاصل نشد و عوارض نامطلوب مانند تمدد در تن و برجستگی در چشم پیدا شد و حرکت به سوی بالا بود حتماً باید رگ زدن انجام گیرد. هر گاه دارو ایجاد اسهال نکرد و عوارض نامطلوب روی نداد باز بهتر آن است که رگ زنی انجام گیرد ولو اینکه بعد از دو یا سه روز باشد، زیرا اگر رگ زنی انجام نگیرد بیم آن می رود که خلط ها به سوی برخی از اندام های اصلی به حرکت در آیند.^(۳)

قی کردن و رگ زدن نباید در یک زمان باشند. باید بین این دو روش سه روز فاصله و تأخیر باشد، به ویژه اگر در دهانه موره خلط وجود داشته باشد.^(۴)

ادامه بادکش

در معالجه ورم ها

....اگر اندام کم ارزش تر زیان ببیند بهتر از آن است که به اندام با ارزش تر گزند برسد. در این حالت ما حتی به هر وسیله ای که باشد مثلاً با حمامت، با ضمادهای گرم و تند، ماده را به سوی اندام کم ارزش تر هدایت می کنیم و می گذاریم ورم کند.^(۵)

....گاهی پیش می آید که ورم عمقی است. در این حالت حتی اگر به وسیله حمام آتشین (بادکش) نیز که باشد باید آن را به سوی پوست کشاند.^(۶)

در تسکین درد

در حمام به وسیله آتش (بادکش) در تسکین درد بادی بسیار مؤثر است و اگر چندین بار تکرار شود درد را ریشه کن می سازد، لیکن احتمال می رود که همان نتیجه سست کننده های را بدهد.^(۷)

...اگر این نوع حمام (حمام بر ناحیه کمر) با آتش باشد چه پوست را تیغ بزنی و چه تیغ نزنی سودمند است. اما اگر باد کردگی نباشد، تیغ زدن با نوک کارد مفیدتر است. تیغ زدن در مواردی مانند از بین بردن باد سرد در محل حمام و در سایر قسمت های بدن سودمندتر می باشد.^(۸) حمام بدون تیغ زدن بر پوست ماده را از مسیر خودش می کشاند، مانند اینکه آن را بر پستان می گذارند تا ریزش خون حیض را باز دارد. گاهی نیز این روش برای آن است که ورم ژرفانشین را به سطح بکشاند تا معالجه آن قابل دسترسی باشد.

۳-قانون جلد ۱. صفحه ۴۶۱.

۲-قانون جلد ۱. صفحه ۴۵۱.

۱-قانون جلد ۱. صفحه ۴۵۰.

۶-قانون جلد ۱. صفحه ۵۰۲.

۵-قانون جلد ۱. صفحه ۵۰۱.

۴-قانون جلد ۱. صفحه ۴۶۶.

۸-قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۳.

۷-قانون جلد ۱. صفحه ۵۱۴.

مباحث اساسی

۱- نشانه های امتلاء

امتلاء (پرشدگی) بر دو نوع است : امتلاء آوند، امتلاء قوه.

۱- امتلاء آوند عبارت است از اینکه خلط ها و روان ها- گرچه به حالت نیک باشند، آن قدر زیاد می شوند که آوندها را پر می کنند و آوندها بر اثر پر شدن کشیده می شوند. در این حالت امکان خطر وجود دارد زیرا ممکن است بر اثر امتلاء آوند اندامی مانند رگها بر اثر حرکت ترک بردارند و ماده داخل آوند به محل های اختناق جریان یابد و خناق و صرع و سکتة روی آورد. برای علاج این حالت باید به رگ زنی (فصد) متوسل شد.

علائم بیماری های امتلاء به طور کلی عبارتند از: سنگینی اندام ها، تنبلی در حرکت، سرخی رنگ، بادکردگی رگ ها، کشیدگی پوست، پر شدن نبض، رنگین شدن و غلظت ادرار، کمی اشتها، خستگی چشم، دیدن خواب های گرانجان (مانند کسی که در خواب می بیند: نمی تواند بجنبد و یا نمی تواند برخیزد و یا باری گران بر دوش دارد و یا می خواهد بگوید و نمی تواند) هم چنان که پرواز در خواب و جنبش سریع بالعکس، علامت آن است که خلط های لطیف و تا اندازه ای معتدلند. علائم امتلاء قوه در سنگینی، تنبلی و کم اشتهایی، مشابه امتلاء اولی است ولی اگر امتلاء قوه ساده باشد نه رگ ها زیاد باد می کنند و نه پوست بسیار کشیدگی پیدا می کند، نه نبض بسیار پر می شود و شدید می زند و نه ادرار بسیار غلیظ و رنگ بسیار سرخ می گردد. شخص بعد از حرکت، به خستگی و ماندگی می رسد و در خواب می بیند که خارش و سوزش و گداز دارد و بوهای گند به مشامش می رسد، علائم خلط چیره شده را بعداً ذکر خواهیم کرد. امتلاء قوه اکثر قبل از آنکه علائمی از خود نشان دهد بیماری را به وجود آورده است.^(۱)

۱- قانون جلد ۱. صفحه ۲۸۰.

چیرگی خون

اگر علائم امتلاء آوندها از خلط پدید آید و خون، خلط پر کننده آوند باشد سنگینی زیادی به بدن عارض می شود و به ویژه بیخ چشم ها سر و دو گیجگاه شخصی سنگینی می کنند تمسسط (از هم کشیدگی) و خمیازه به شخص دست می دهد؛ خواب گران و دیرپا بیمار را فرا می گیرد و تیرگی به حواس وی و کندی به فکرش راه می یابد. بدن شخص بدون رنج کشیدن و کار کردن قبلی خسته می شود؛ در دهانش طعم شیرین غیر عادی احساس می کند و زبانش سرخ می گردد.

ممکن است دمل هایی در بدن و جوش هایی در دهان بیمار ظاهر شود؛ خون به سهولت در مواضع مختلف بدن وی (از مقعد، بینی و لثه) جریان می یابد. علائم این چیرگی خون را می توان از کیفیت مزاج و علائم سابق الذکر و نوع مسکن و عمر و روش شخصی و دور افتادن از رگ زدن اعتیادی دریافت. هم چنین کسی که به این علت مبتلا باشد، خواب های متناسب با علت را می بیند، مثلاً کسی که در خواب چیزهایی سرخرنگ می بیند، به خونریزی زیاد مبتلا می شود و خونس غلیظ می گردد و چنان می شود که ذکر کردیم.^(۱)

چیرگی بلغم

علائم چیرگی بلغم عبارتند از: رنگ شخص بسیار سفید می شود؛ فروهشتگی رخ می دهد؛ محل لمس در بدن نرم می گردد؛ سردی بر بدن وارد می آید؛ آب دهان زیاد و چسبنده می گردد و تشنگی کم می شود. همه این حالات علائم چیرگی بلغم است مگر در حالتی که بلغم چیره شده (به ویژه در هنگام پیری) شور طعم باشد.

هم چنین هضم شخص ضعیف و حشاء وی (مایعی که بر اثر به هم خوردن دل به دهان) می آید شور و ادرارش سفید می گردد؛ خواب بیمار زیاد می شود و بر اعصاب وی سستی و تنبلی بر ذهنش کندی روی می آورد و نبض وی آهسته و نامرتب می زند. علائم این عارضه را نیز باید از عمر و عادات و حرفه و مسکن و نشانه های مذکور در بالا جست. این نوع بیماران در خواب آب ها، رودخانه ها، برف، باران و سرمای لرزه آور می بینند.

چیرگی صفرا

اگر خلط پرکننده آوند، صفرا باشد پوست و چشم های بیمار زرد می شود؛ دهنش تلخ و زبانش زیر و خشک می گردد؛ در بینی احساس خشکی می کند؛ از نسیم سرد لذت می برد، بسیار تشنه می شود؛ حرکات تنفسی اش تند می گردد، علاقه اش به طعام کم می گردد؛ دلش به هم می خورد و استفراغ زرد و سبز بیرون می دهد. این بیمار حالات سوزنده مطبوع بر پوست و حالت فراث(قشعیریه) مانند فرو کردن سوزن در بدن احساس می کند.

درباره این بیمار باید تدابیر ذکر شده سابق، عمر و مزاج و عادت و مسکن و زمان و حرفه شخصی بررسی شود. چنین بیماری در خواب، آتش و نوارهای زرد می بیند؛ چیزهایی که اصولاً زرد رنگ نیستند در نظر وی زرد می نمایند. هم چنین در رؤیا، التهاب و گرمای حمام و یا تابش خورشید را احساس می کند.

چیرگی سودا

در بیماری که سودا چیره می شود، پوست وی خشک و پژمرده و خونش سیاه و غلیظ می شود؛ وسوسه و خیالاتش زیاد می گردد؛ دهانه معده اش می سوزد و اشتهای کاذب به وی دست می دهد. ادرار او بدرنگ و سیاه و سرخ و غلیظ می گردد.

بدن های سیاه و پرموی بیشتر و بدن سفید و کم موی کمتر بدان مبتلا می گردد. هم چنین به بیمار سودایی بهک سیاه و دمل های بد روی می آورند. علائم این بیماری را نیز باید از حالت طحال، عمر، مزاج، عادت، مسکن، حرفه و زمان و از خواب های هولناک، دیدن پرتگاه و یا دیدن چیزهای سیاه در خواب، ترش و از روی تمام راهنمایی های سابق الذکر استنباط کرد.^(۱)

نشانه های بند آمدگی ها(سرد)

هر گاه دلایلی بر وجود احتقان مواد پیدا کردیم و پی بردیم که تمددی روی داده است و در هیچ جای بدن امتلاهی رخ نداده است، بدون شک باید بندآمدگی هایی وجود داشته باشد.

اگر بندآمدگی در مجرای باشد که مواد زیاد در آن جریان می یابد، سنگینی(ثقل) حس می شود، مثلاً اگر برای غذایی که به کبد می رود راه بندانی رخ دهد، مقدار زیادی از آن در یک جا

جمع می شود ثقل زیاد بر گرانی ورم می افزاید. نشانه بندآمدگی ها در این حالت، شدت ثقل و نبودن تب است.

اگر بندآمدگی در این نوع مجاری نباشد گرانی حس نمی شود لیکن احتباس در نفوذ خون و کشیدگی در اندام حس می گردد. اکثر کسانی که در رگ هایشان بندآمدگی وجود دارد دارای رنگ زرد هستند، زیرا در این اشخاص خون از مجاری خود به سطح بدن نمی رسد.^(۲)

ایام مناسب برای حجامت (ایام ماه)

وقت مناسب برای حجامت گرفتن، وسط های ماه است که در آن خلط ها به تبعیت از روشنایی ماه برانگیخته می شوند و مغز در آن مواقع خود را بیشتر تصفیه می کند و آب رودخانه ها از جزر و مد بیشتر بهره می برند.^(۳)

ایام نامناسب برای حجامت

در آغاز نباید حجامت گرفت، زیرا در آن موقع خلط ها کاهش می یابند.^(۳)

ساعات مناسب برای حجامت

بدان که مناسب ترین موقع حجامت در موقع روز ساعت دو تا سه است.^(۳)

تمهیدات انجام حجامت

کسی که خون غلیظ دارد حتماً باید قبل از حجامت به حمام رود و یک ساعت بعد از حمام گرفتن حجامت بگیرد. کسی که خونس غلیظ نیست بعد از حمام گرفتن حجامت گیرد.^(۴) وقتی محل حجامت گذاشتن را چرب کردی، حجامت را فوراً بگذار و بی درنگ شروع به خراش دادن کن. کسی که تیغ می زند باید آن چنان ژرف بزند که مواد را از پایین به بالا بکشد. در اولین بار که حجامت می گذاری، باید حجامت سبک باشد و زود برکنده شود، بعد به تدریج طول بده و باز هم زمان را طولانی تر کن.

۱- قانون جلد ۱. صفحه ۲۸۱ و ۲. ۲- قانون جلد ۱. صفحه ۲۸۲. ۳- قانون جلد ۱ صفحه ۴۹۱. ۴- قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۱.

حجامت مفاء (گودی گردن)

اگر حجامت بر گودی گردن پشت گردن بر شاخه چهار اندام انجام پذیرد فوائد زیر را در بر دارد: گران باری دو ابرو و سنگینی پلک ها را از بین می برد، گرمی چشم را رفع می کند، چرک کنار چشم را از میان بر می دارد و بوی بد دهان را می زداید.^(۱)

این است که می گویند اگر حجامت بر گودی پشت گردن انجام شود کند ذهنی و فراموش کاری ایجاد می کند، زیرا قسمت های عقبی مغز محل تمرکز یادآوری هاست و بر اثر حجامت ناتوان می شود. جای حجامت گردن (پس باید حجامت گودی گردن را کمی پایین تر... گرفت)^(۲)

در درمان بیماری های سرد (مغز و اعصاب) بوعلی سینا می گوید یا درد در نزدیکی جای به هم رسیدن استخوان های سر احساس می شود، و می خواهی با معالجه سبک آن را چاره کنی، باید مفاء پس گردن را حجامت بگذاری.^(۳)

سر درد

سر دردی که تپش به همراه دارد و تو گویی نبضش می زند، دلیل بر وجود ورم گرم یا سرد است. اگر ورم گرم است، خنک کننده هایی را به کار ببر که نرمش دهند و حجامت بر مفاکچه پشت گردن گذار و زالو بر هر دو گیجگاه رها کن و دست و پای بیمار را ببند.^(۴)

حجامت کتف^(۵)

اگر حجامت گرفتن بر قسمت های بالایی میان کتف باشد که بقیه باسلیق در آنجاست برای بیخ کتف و بازو (منکب) و گلو سودمند است.

۱- قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۱. ۲- قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۲.

۳- قانون جلد ۱/۳. صفحه ۳۷. ۴- قانون جلد ۱/۳. صفحه ۶۰.

۵- قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۱.

نسخه انگلیسی : سودمندی حجامت در بین تیغه های شانه(بین دو کتف) همانند سودمندی فصد ورید باسلیق است. این نوع حجامت سبب تخفیف درد گلو و شانه می شود.

حجامت بر منکب(بین دو کتف)دهانه معده را با ناتوانی مواجه می سازد. پس باید حجامت بر قسمت های بالای میانه کتف را کمی بالاتر گرفت.

نسخه انگلیسی : بدین ترتیب حجامت در طرفین گردن باید پایین تر از منطقه پشت گردن (قف) و بالاتر از تیغه های کتف باشد.(۱) حجامت بر قسمت های بالای میان دو کتف و حجامتی که در میانه ران ها گذاشته می شود برای بیماری های خونی سینه، ربو و برونشیت خونی مفید است لیکن ناتوانی معده و خفقان به دنبال دارد.

نسخه انگلیسی : حجامت بین دو کتف در درمان هموپتیز و برونشیت هموراژیک مفید است ولی سبب تضعیف معده می شود و تپش قلب به وجود می آورد.(۲) کسی که حس می کند سردردش در سر جابه جا می شود و در حال انتقال است و از سردی آرامش می یابد. شاید از رگ زدن ناگزیر باشیم یا باید حجامت شود تا ادامه درد فضول را به سوی سر جذب نکند.(۳)

حجامت موضعی (طرفین گردن)

هر گاه حجامت بر یکی از دو رگ پشت گردن که در امتداد قیفال هستند قرار گیرد در زدودن حالت لرزه در سر و برای اندام های سر مانند رخسار، دندان، دندان آسیا، گوش ها و چشم ها، گلو و بینی فوایدی در بر دارد.(۳)

حجامت بر رگ های پشت گردن (اخذع) لرزش سر به بار می آورد.(۳)

حجامت ران : حجامتی که در میانه ران ها گذاشته می شود برای بیماری های خونی سینه، ربو و برونشیت خونی مفی است.

حجامت برآمدگی های پشت گوش و جلوی سر

هم چنان که گویند گرفتن حجامت بر برآمدگی های پشت گوش و جلوی سر(۴) برای جلوگیری از درهم شدن عقل و سرگیجه خوب است.

برخی پنداشته اند که از سفید شدن زودرس موها هم جلوگیری می کند، گمان می رود این پندار صحیح باشد، آری این عمل در برخی از تن ها تأثیر دارد و در برخی بی تأثیر است (۴)

نسخه انگلیسی: ۱- حجامت در پشت و بالای سر.

نسخه انگلیسی: ۲- بنا به اعتقاد عده ای پیری زودرس را به تأخیر می اندازد.

مؤسسه تحقیقات حجامت ایران

۲- قانون جلد ۳/۱. صفحه ۶۰

۱- قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۲

۴- قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۲

۳- قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۲

اگر چنین باشد موارد آن نادر است ولی در اکثر موارد باعث پیری زود رأس می شود.^(۱)

هم چنین حجامت بر آمدگی های پشت گوش جهت جلوگیری از بیماری های چشم مانند گوی و جوش ها بسیار نافع است. لیکن احتمال دارد که به ذهن و قوه ادراک زیانی برساند و کند فکری.

حجامت ساقین

حجامت بر ساق مشابه رگ زدن است و تقریباً کار همان را انجام می دهد، خون را تصفیه می کند و خون حیض را ریزش می دهد. حجامت بر ساق در زنان رنگ پریده و پف کرده که دارای خون رقیقی هستند بهتر از بیشتر زدن به صافن است.

نسخه انگلیسی : حجامت در نرمی ساق پا (در قسمت تشکیل شده از عضلات رکیبی و دوقلو) همانند حجامت در بین دو کتف است.^(۲)

در درمان بیماری های سر (مغز و اعصاب) بوعلی سینا می گوید: اگر خواستی که مواد را بیشتر بیرون کشی باید رگ صافن را بزنی و یک وجب بالاتر از قوزک ساق پا را حجامت گیری و رگ های پا را بزنی و اگر خونی را که باید به وسیله رگ زنی بیرون ریزی، درد و اندام گمان می بری باید هر دو رگ را بزنی، این در صورتی است که تشخیص می دهی خون در هر دو اندام گرد آمده و خونی است که آرام گرفته و نمی جنبد.^(۳)

کسی که سر درد دارد و حس می کند که چیزی از ساق های او دارد بالا می رود،.....کن اگر امتلاء موجود است رگ صافن را بزنی یا ساق ها را حجامت بگذار و بدنش را به وسیله (اسمطخیقون) تنقیه کن.^(۴)

حجامت موضعی (ادامه)

کودنی، فراموش کاری و بیماری های مزمن به بار آورد. این نوع حجامت برای اشخاصی که چشمشان آب مروارید دارد خوب نیست. مگر در موقعی که انجام آن اجباری باشد که شاید در آن حال زیانی در بر نداشته باشد.

نسخه انگلیسی : حجامت این قسمت برای بیماری های چشمی مانند جوش های چشم، کراتیت تاولی و استافیل ها مفید است.(۵)

حجامت زنخدان

حجامت بر زیر زنخد برای دندان ه، رخسار و گلو مفید است و سر و آرواره ها را تصفیه می کند.

حجامت ران ها:

حجامت بر ران ها چنانچه در قسمت جلو باشد در موارد آماس کردگی بیضه و دمل های ران و ساق سودمنداست و اگر در عقب ران ها باشد در موارد دمل ها و خراج های دو سرین بهره رسان می باشد.

حجامت زانو:

اگر حجامت در پایین زانو انجام گیرد برای از بین بردن تپش زانو که بر اثر خلط های زیاد به وجود آمده است و دمل های بدخیم و زخم های مزمن در ساق پا مفید می باشد.

حجامت قوزک پا:

حجامت بر قوزک پا برای حالات بند آمدن خون حیض، عرق النساء و نقرس فایده دارد.

حجامت چاربند:

حجامت بر ناحیه کمر(قطن) برای دفع دمل های ران، گری ران و جوش های آن سودمند است برای بیماران نقرس، بواسیر، پاغر، بادهای مثانه و زهدان و خارش پشت فایده دارد.

۱-قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۳.

۲-قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۲.

۳-قانون جلد ۳/۱. صفحه ۳۷.

۴-قانون جلد ۳/۱. صفحه ۷۷.

۵-قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۳.

حجامت بدون خونگیری (بادکش)

حجامت بدون تیغ زدن بر پوست گاهی به منظور انتقال دادن ورم از اندام با ارزش تر به اندام بی ارزش است که در جوار آن قرار دارد، گاهی نیز برای گرم کردن اندام و کشاندن خون به سوی آن است و منظور آن است که بادهایش را از بین ببرند. حجامت برخی مواقع نیز جهت بازگرداندن که از جای خود کنار رفته است گذاشته می شود، همان طور که در بیماری قیله (فتق بیضه ای

Scrotolhermia) رخ میدهد. گاهی نیز برای آرامش درد است، هم چنان که در حالات بیماری قولنج سخت، بادکردگی شکم، درد زهدان که از حرکت خون حیض به ویژه در دختران روی می دهد آن را بر ناف می گذارند. در حالات بیماری عرق النساء و در رفتگی مفصل ران، حجامت را بر سرین می گذارند.

حجامت پستان

حجامت را به منظور بند آوردن خونریزی حیض و بینی بر اطراف پستان می گذاریم. از این روی (به دلیل ورم کردن و دشواری بر کندن آن) نباید بادکش را بر خود پستان گذاشت.

علاج انواع سرسام

و کوشش کن که مرا در از هر جای بدن به سوی پایین کاری دست و پای بیمار را ماساژ ده، با انگشت فشار بر دست و پای آور، آب گرم بر دست و پاهایش ریز چنان که ذکر شد باندپیچی کن! و حتی حجامت (بادکش) بر دست و پاها بگذار، و به ویژه قبل از شدت یافتن تب و در وقت پایین آمدن درجه حرارت اگر حرارت شدت گیرد این کار را حتماً انجام ده! و شاید

حجامت موضعی

حجامت میان زانوان

حجامت بر میان هر دو زانو برای زانوها، ران ها، بواسیر، قیله . نقرس مفید است.

حجامت مقعد

گذاشتن حجامت بر مقعد مواد را از تمام بدن و حتی از سر نیز می کشد، برای روده ها مطلوب و در عارضه تباه شدن حیض شفا بخش است و بدن را سبکبار می کند. (۱)

فوق به صورت بادکش باشد.)

حجامت میان شانه ها

اگر سکسه به وسیله استفراغ آرام نگرفت حجامت را بر مهره بزرگی که میان شانه ها است و بر سایر بریدگی های پشت می نهیم که در اینجا حجامت پیش ناشی از سکسه را راست می نماید. (۲)

ویژگی های عمومی حجامت

حجامت همراه تیغ زدن سه فائده دارد:

الف: مواد را از همان اندام که زیر حجامت است بیرون می آورد.

ب: نمی گذارد گوهر روان (میاعات حیاتی) که همراه تخلیه خلط ها بیرون می آید خارج شود و گوهران روان را در جای خود باقی می گذارد.

ج: اندام های اصلی را از تخلیه دور می دارد.

نسخه انگلیسی: (اندام های اصلی را تحت تأثیر قرار نمی دهد و در نتیجه سبب اختلالات شدید این اندام های نمی گردد. (۳))

غذای قبل و بعد از حجامت

غذای کسی که از وی حجامت می گیرند باید یک ساعت بعد از حجامت شروع شود. کسی که دارای مزاج صفراوی است باید بعد از حجامت، اناردانه، آب انار، آب هندیا، (کاسنی) با شکر و کاهو و سرکه بخورد.

سنین مناسب برای حجامت

بچه را می توان در دوسالگی حجامت کرد. بعد از شصت سالگی گرفتن حجامت به کلی ممنوع است. (۴)

حجامت سر

بو علی سینا به نقل از فیلوپوس می فرماید : در علاج سر درد رگ پیشانی زدن، حجامت بر سر نهادن، تا سوی پایین، ماساژ دادن دست و پاها، نهادن دست و پاها در آب گرم، کمی پیاده روی، پرهیز از غذاهای بادزا و بخارآور و دیرهضم بهترین چاره است و سردرد که رفت باز نمی گردد. (۵)

ورم بیرون کاسه سر

تو خود از لمس کردن رنگ و سازگاری ماده ای که به ورم می رسد، می توانی ورم سرد و گرم را از هم جدا کنی. هر ورمی می باشد بیمار حس به دردی می کند که فشار بر کاسه سرش آورده، در لمس کردن به جای درد می رسی. و می توانی با داروهای خفیف تر از داروهای علاج سرسام آن را معالجه کنی و اگر قوی تر را به کار ببری چه بهتر. حجامت در این بیماری بسیار مفید است و از رگ زدن بهتر. (۶)

فساد تخلیل (تباهی خیال و پندار)

معالجات همان است که در بیماری های سابق الذکر که آورده ایم لیکن باید علاج را منحصر به اطراف منشاء حس کنی و اگر دانستی که نیاز به ماساژ و حجامت نهادن بر قسمت جلو مغز هست چنان که خودت می دانی، دست به کار شو. (۷)

ادامه حجامت کتف

در علاج سردرد گرم بدون ماده و همراه ماده بوعلی سینا می گوید: اگر درد مثلاً در طرف راست است تو رگ طرف چپ را بزنی. اما اگر در جهت برابر جای درد رگی نیافتی باید به جای رگ زدن حجامت استعمال کنی. ارکیغانس حکیم م فرماید : اگر این رگ زدن ها بهره نداد حتماً باید

حجامت به وسط دوشانه گذاشت و خون بسیار از آن کشید و جای حجامت را با نمک ساییده مالید و بعداً دهانه زخم را با پشمی که در روغن زیتون خیس شده بست و فردای آن روز خراج بر آن نهاد، به گفته این حکیم این علاج نه تنها برای حالت نامبرده بلکه در همه حالات سردرد مزمن که ناشی از ماده پلید باشد مفید و شفابخش است^(۴)

سردرد سرد همراه ماده سودایی

داروی بسیار خوب برای این حالت دانه میخک است. فرموده ارکانیس را نیز که راجع به خون گیری از وسط شانه ها بود یادآور می شویم که قبلاً بحث کردیم.

مجموعه تحقیقات حجامت ایران

۳-قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۴.

۲-قانون جلد ۲. صفحه ۳۴۰.

۱-قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۴.

۴-قانون جلد ۱. صفحه ۴۹۵.

سردردی که دنباله رو تب و بیماری های تند است.

گاهی باید حجامت گرفت،..... بستن دست و پا و ماساژ دادن دست و پا و علاج های خمار بسیار مفیدند. بعد از آنکه دست و پا را می بندی آنها را در آب گرم که سرکه در آن باشد فرو کن! اگر از این همه علاج ها آرام نشد سر بیمار را بتراش و بابونه و خطمی و بنفشه و سه کوهه(خسک) را به هم مخلوط کن و از آن ضمادی بساز و بر سرش نه! و شاید باز نیافت به حجامت و زالو داشته باشی.(۱)

حجامت بدون خون گیری(ادامه)

و شاید در نخستین مرحله شروع بیماری نیاز بدان باشد که حجامت بر میانه شانه ها نهد. اما قبل از حجامت گیری باید غذای بیمار را کاملاً لطیف سازی تا اندازه ای که فقط اسکنجبین شکری می شود. بعد از آن مدت یک روز یا دو روز غذایش آب جو رقیق با اسکنجبین باشد.(۲)

علاج لیثر عن یا سرسام سرد(فراموشی)

بر دوام دست و پایش را ماساژ ده، با انگشت فشار بیاور تا سرخ شود و درد نکند که بسیار فایده دارد. اگر دیدی در خواب گران غرق شده موی سرش را بکش یا برکش تا نخوابد. بر پشت گردن و در گودی پشت گردن حجامت بسیار که به وسیله آتش باشد بگذار(حجامت گرم و خشک). اما بیشتر مزمن، مگر این که نیاز به تخلیه خون باشد. غذایش از قبیل آب لوبیا گرگی، نخود آب، آب جو پوست کنده جوشیده باشد. همین که غذا خورد دست و پاها را چندین ساعت دستمالی کن، تا بخار بالا نرود.(۳)

ادامه حجامت ساقین

علاج سبات و خواب سنگین که از اثر تب ها آیند

اگر سبات از غلبه خون است باید قیفال را بزنی و حجامت بر ساق نهد، یا رگ صافن را بزنی و اماله معتدل به کار بری! غذای بیمار لطیف باشد. آب نخود آب خوب است.(۴)

ادامه حجامت عام

علاج مالیخولیا

و اگر سبب در مراق است و باد و قاروقور حس می شد، بیمار را معاینه کن! اگر در مراق ورم هست و آن ورم گرم است، باید ورم را معالجه کنی و تحلیل ببری و علاج آن را در باب معالجه ورم های می یابی. یر را تقویت کن! و به وسیله روغن های نیروبخش و ترمی بخش های قوی سرش را خوب ببندای. حجامت ها را با تیغ زدن به کار ببر تا خون تخلیه شود. و در این حالت گرمی را به کبد مرسان. باید کاری کنی کبد اگر گرم است و خون را می سوزاند سردش گردانی. سپرز را تقویت کن، بر مراق حجامت و داروی خردل و همانند آن بگذار. تا سپرز نتواند ماده بیماری را به سوی مغز بفرستد(۱).

اگر مراق باد کرده و سرد مزاج است و ورمی در میان نیست والتهایی حس نمی شود افشره خاراگوش را به بیمار بخوران معده اش را با پاشیدنی های گرم نامبرده تر کن...ضماد خردل برمیانه دو کتف بگذاری مفید است. بعد از ضماد حجامت به جای آن بگذار اما بدون تیغ زدن (حجامت گرم و خشک) مگر اینکه ببینی که ورمی یا دردی هست که از حجامت بدتر می شود.(۲)

۱-قانون جلد ۳/۱ صفحه ۷۵.

۲-قانون جلد ۳/۱ صفحه ۹۱.

۳-قانون جلد ۳/۱ صفحه ۹۸.

۴-قانون جلد ۳/۱ صفحه ۱۰۹.

علاج قطرب (نوعی از مالیخولیا)

به طور قطعی سبب این بیماری سودا و صفرای سوخته است. اگر بیماری قطرب از صفرا یا سودای سوخته باشد، معالجات مالیخولیا مناسب است و باید در خون گیری چندان پافشاری کرد و خون بسیار از وی دفع کرد که به غش کردن نزدیک گردد. (۳)

درمان سرگیجه (دوار)

اگر سرگیجه در اثر خون و خلط های حبس شده در بدن است، معالجه اش :

البف: زدن رگ قیفال؛ ب: بعد از قیفال، زدن رگی که در پشت گوش است، فصد پشت گوش بهترین علاج هر نوع از سرگیجه ای است که سببش مادی باشد. حجامت بر مفاکچه پس گردن و حجامت بر سر نیز در این معالجه مفید است. اگر خلط ها مختلف باشند باید به وسیله آب پز هلیله یا آب پز افتمون و حب اصطمخیقون استفراغ کند و بعد از استفراغ به وسیله آب قنطوریون و شرنگ (حنظل) اماله به عمل آورد و حجامت بر سر و مفاکچه پس گردن گذارد. اگر دانستی که ماده بیماری فقط در داخل سر است، حجامت بر سر و مفاکچه، پشت گردن بگذارد، رگ پشت گردن را بزن. (۴)

درمان کابوس

انگیزه کابوس اکثراً بخار مواد غلیظ خونی یا بلغمی یا سودایی است که در حالت استراحت کامل که تحلیل برنده بخار است یک دفعه به سوی مغز بالا می رود. هر خلطی به همان رنگ خودش، خود را به بیمار نشان می دهد. در هر حال کابوس حتماً وقتی می آید که مغز ناتوان است و این ناتوانی مغز یا از گرمی است یا از سوء مزاج مغز پدید آمده است. و علاجش رگ زدن و اسهال است تا هر یک از خلط ها بیرون آیند اگر خلط ها بسیار زیاد و بسیار غلیظ باشند، چاره اش با این مسهل است..... (۵).

درمان صرع

صرع تشنجی است که قبل از هر چیز به مغز ارتباط دارد. اصلاً تشنج برای هر عضوی نوعی صرع است. مثلاً عطسه کردن نوعی صرع خفیف است. می توان صرع را عطسه بزرگ و قوی شمرد. صرع که از مغز منشاء می گیرد حتماً باید از ماده ای باشد که آن ماده بادی را در مجراهای حسی و حرکتی حبس نماید. یا این که به صورتی ناتمام هر دو بطن جلو مغز را پر می نماید و آن ماده یکی از این ماده ها است که ذکر می شود. ۱- خون زیاد و چیره شده. ۲- بلغم ۳- سودا ۴- صفرا که کمتر اتفاق می افتد ماده صفراپی باشد ۵- خون ساده که آن هم کمتر از صفرا اتفاق می افتد. اگر ماده خون مایل به مزاج سودایی و بلغمی باشد در بسیاری از حالات سبب صرع می شود. لیکن سبب اساسی برای صرع اکثراً رطوبت بی آرایش یا رطوبت مایل به سودا است. در هر حال اکثر حالات، صرع ناشی از بلغم زیاد و چیره است. بدترین حالت صرع آن است که از ماده سودایی باشد، هر چند اکثراً ماده بلغمی سبب صرع می شود، لیکن ماده سودایی بیشتر از همه گذارهای روان را می بندد. (۱)

۱- قانون جلد ۳/۱، صفحه ۱۳۲.

۲- قانون جلد ۳/۱، صفحه ۱۳۳.

۳- قانون جلد ۳/۱، صفحه ۱۳۵.

۴- قانون جلد ۳/۱، صفحه ۱۴۲.

۵- قانون جلد ۳/۱، صفحه ۱۴۴.

علاج صرع

بدترین کار برای صرعیان نوشیدن بعد از حمام کردن است. سرمای فجائی خیلی مضر است. باید بیمار صرع، سر خود را از گرمای سخت و سرمای سخت حفظ کند زیاد در حمام نماند. از خوردن گوشت غلیظ (گوشت گاو) و گوسفند و بز و غذای نیرومند و گوشت هر نوع ماهی اجتناب ورزد. در سبزیجات اگر ناگزیر باشد شاهتره و کاسنی را بر گزیند. نخستین چاره صرعی پرهیز کردن از تحریک کننده های صرع است که بیان کردیم آرامش و عدم تحرک برای او خوب است. هر گاه بعد از فارغ نمودن و پاک کردن بدن که ذکر خواهیم کرد، نیاز به ورزش داشت، نباید در حال سیری ورزش کرد. نباید ورزش او را بسیار خسته کند و بعد از ورزش باید استراحت کند. باید سعی کند که سرش را بالا نگه دارد و تا ممکن است فرود نیاورد و سر را زیاد تکان دهد که مواد را به سوی خود بکشد، باید با جنباندن بالایی ها، پایینی ها را نیز به جنبش وادارد. برای اینکه ماده پایین آید ماساژ از بالا به پایین لازم است. از سینه شروع کنند و به تدریج به ساق پا برسند. ماساژ به وسیله پارچه زبر باشد و آنقدر بمالند تا جای ماساژ قرمز گردد. در این حالت راست بایستد، بعد از ماساژ پیاده روی کند و همانجا که ورزش کرده استراحت کند تا نفس به حالت عادی برگردد. گاهی که مواد به کلی پایین آمد می تواند سر را ماساژ دهد و شانه کند تا گرمن شود و مزاج سر تغییر یابد. حجامت بر سر و داغ گذاشتن به قصد گرم کردن مغز مفید است. (۳)

۱-قانون جلد ۳/۱. صفحه ۱۴۶.

۲-قانون جلد ۳/۱. صفحه ۱۵۷.

بعد از اسهال و پاک شدن از مواد ناباب و زیان رسان و استراحت چند روزه مانعی نیست که به حمام برود و شاخ حجامت را زیر نهایت دنده های رو به شکم بگذارد که یر بیمار گرم گردد. با آمدن فصل بهار باید تنقیه شود و خلط چیره بیرون رود. اگر مانعی در رگ زدن نبود رگ زده شود، رگ زنی در بهار و به ویژه در هر دو پا مفید است به شرطی که سردی به مغزش نرسد.^(۱) اگر ماده صرع خونی باشد بهتر است که وسیله خربق و همانند خربق و پیه حنظل و محموده و معجوب سهل و آب پز قارچ چمنی، جسم را تخلیه کنی و اسهال بعد از اسهال را در طول مدت سال باید اجرا نمایی. اگر رگ زدن بایسته بود که خلط را براند، نباید تأخیر کرد حتی اگر هر دو قیفال (شریان سباتی) با هم باشد و بعداً رگ زیر زبان را زد. گاهی در هفته یک بار حجامت بر پشت سر گذارد که مواد را از مغز جذب کند.

ادامه بادکش (بادکش معده با درمان سکسکه)

اگر بادکش بر معده بگذارند، بدون اینکه با لبه تیغ رویه معده را شیار کنند، سکسکه تسکین یابد. اگر بادکش بر میان دو شانه گذارند، سکسکه آرامش یابد.^(۲)

علاج دمل باطنی در کبد

اگر دیدی که حتماً باید بیمار را رگ بزنی و خون بگیری، شاهرگ دست را بزن و بادکش ها را در مقابل کبد بر پشت بیمار بگذار.^(۳) برای معالجه بیمارانی که داروی تناولی یا داروی گذاشتنی تجویز می کنی بادکش گرمی بخش را نیز استعمال کن! جای بادکش را تیغ مزن، بادکش را بر جایی که احساس می شود ورم درست در آنجا است بچسبان. بعد از آن داروهای بسیار اثر بخش را در تحلیل بردن و نرمی بخشیدن به کار ببر.^(۴)

علاج یرقان به طور عموم

اگر رگ زدن امکان نداشت و مصلحت ندیدید حجامت کن.^(۵)

علاج یرقان سیاه و زرد و سیاه با هم

اگر بیماری یرقان ببش ناتوانی نیروی جاذبه طحال است باید بادکش بدون شیار با تیغ بر طحال بیمار گذاشت، او را وادار به ورزش کرد و داروهای مناسب حال بر طحال گذاشت.^(۶)

علاج سنگ کلیه

اگر در علاج سنگ کلیه به علاج قوی تر و اثربخش تر نیاز داشتی، بادکش را به کار انداز، ابزار بادکش میان تهی را اندکی بر پایین تر از کلیه بگذار و درست در جایی بگذار که بیمار در آنجا احساس درد می کند. بادکش سنگ را به سوی خود می کشد سپس بادکش را بر میان دو دنده بالای لوله رگ های بول ریز بگذارد طوری که تمایل به طرف پایین داشته باشد، بر جایی که باز سنگ را به سوی پایین بکشد. هر گاه سنگ از کلیه به مثانه وارد شد، درد تسکین می یابد.

علاج طاعون

مشروط بر اینکه وقت مساعده باشد و به شرطی که دیدی حتماً باید بیمار پاکسازی شود، قبل از هر چیز به پاکسازی بیمار پردازد! پاکسازی از راه خون گیری باشد، که خلط بدجنس همراه خون از بیمار کشیده شده تخلیه شود.

علاج طاعون

در ورم طاعون هم چنین ممکن است از حجامت استفاده کرد. حجامت بر ورم بگذار و به آرامی بکند و ماده بدجنس داخل ورم را بر کشند.

۱-قانون جلد ۳/۱، صفحه ۱۵۷.

۲-قانون جلد ۳/۲، صفحه ۱۷۷.

۳-قانون جلد ۳/۲، صفحه ۲۵۳.

۴-قانون جلد ۳/۲، صفحه ۲۶۱.

۵-قانون جلد ۳/۲، صفحه ۳۳۲.

۶-قانون جلد ۳/۲، صفحه ۳۴۳.